

La Masia

Rajadell

Ubicació

Comarca: Bages
Lloc/Adreça: Massana. Pla de Cirera. Sud del terme
Emplaçament Camí de Rajadell al NE cap a Can Massana. Des de can Massana seguint el camí inferior vers ponent
Alçada: 690

Coordenades:

Latitud: 41.71186
Longitud: 1.70943
UTM Est (X): 392636
UTM Nord (Y): 4618590

Classificació

Número de fitxa 08178 - 78
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Edifici
Estil / època: Modern Contemporani
Segle XVII-XX
Estat de conservació Bo
Notes de conservació: La casa, rehabilitada modernament, està en bon estat. Les tines estan en estat de ruïna
Protecció Inexistent
Accés Fàcil
Ús actual: Residencial
Titularitat Privada
Titular: Ref. Cad: 08177A01000004
Autoria de la fitxa PEP 1993 (Jordi Piñero)/ OPC 2021
Data de registre de la fitxa: dv., 05/02/2021 - 01:00

Descripció

Masia amb un grup de tines. La masia forma un cos perfectament definit, sense que s'hi observin modificacions importants. És de planta rectangular i està dotada de coberta a doble vessant amb el carener perpendicular a la façana. Consta de planta baixa més un pis i golfes. Es tracta d'una construcció gairebé prototípica. Destaca la uniformitat dels carreus de les façanes, la major part de pedra vista. Són de mida mitjana, amb tendència a ésser quadrats. A les juntures hi ha pedres més petites. L'edifici és auster i amb poques obertures. La façana principal, al SE, té un portal de punt rodó adovellat, una mica rebaixat, amb brancals de pedra, desplaçat a la dreta, i dos finestres quadrades petites emmarcades amb brancals de pedra. A la banda NE hi ha diverses cossos adossats a la casa, amb coberta a una vessant. La construcció més gran correspon a un estable, que comunica amb un porxo sustentat amb dues arcades.

A 50 m al SE de la casa hi ha les ruïnes de l'antic edifici de les tines, totalment exempt, actualment en ruïnes. En total aixopluga vuit tines, agrupades formant una construcció típica allargada, molt alta, de planta rectangular. L'extrem SE de l'edifici està acabat de forma absidal. Les tines estan disposades a la banda de tramuntana d'un camí. Al costat NE, les tines (7 de circulars, i una vuitena adossada més petita) presentaven els corresponents barracons, amb les boixes, adossats els uns als altres i coberts a una vessant. Les parets estaven reforçades amb tensors de ferro. En un extrem hi havia el cobert amb la premsa. Les dimensions de les tines són variades: n'hi ha dues de dos metres de diàmetre, quatre de tres metres i dues més d'1'75 metres de diàmetre i quatre metres de profunditat.

Observacions:

Figura al Catàleg de Masies i Cases Rurals 2014 (num. 44). En el catàleg de bens protegits 2014 està fitxada com a Àrea d'Expectativa Arqueològica (num. 39), amb el mateix nom: La Masia. Molins (2020:149) empra el nom antic: Coll del Gem. Actualment es diu la Masia, però la casa correspon a una antic mas denominat Coll del Gem. El topònim s'ha conservat en una font situada al barranc que baixa de la casa: la font del Gem

Tot i que els estructures semblen dels segles XVII-XVIII, el mas té un origen medieval.

La dovella central del portal presenta un panot de ciment amb la següent llegenda gravada: R.F. 1944. Hi ha corrons a l'exterior.

El mas es situa a la banda de ponent d'una terrassa, amb excel·lents vistes. S'hi albira perfectament el pla de Fals i la vall per on transcorre la riera de Rajadell, fins el pla de Bages: Sallent, etc. L'entorn proper està definit per una vegetació típica d'alzines i matolls.

Destaca una gran alzina situada a 13 m al SE de la façana de la casa (fitxa 405).

Les fotos de les tines del PEP 1993 constata el grau de deteriorament que han assolit un quart de segle després. En aquelles fotos es veuen clarament les estructures. Actualment l'edifici està molt més malmès.

Història

Aquest indret en època medieval (segle XIII) era ocupat per dos masos que s'anomenaven Coll de Cirera i, més endavant, el Coll del Gem. Formaven part de l'anomenat Lloc de Cirera. Coneixem, per un document de 1280, que a una de les cases hi havia un tal Arnau, mort el 1297. També hi ha notícies dels seu fill Bernat, a partir d'aquest any, casat amb Saura. Van tenir 7 fills; l'hereu, Bernat, es queda la casa. A l'altre mas del Coll hi vivia Cardona del Coll, casat amb Maimona Alarigues, procedent del lloc veí de Novelles. El 1369 els propietaris (família Bernat de Manresa) es van vendre als senyors de Rajadell totes les terres i drets que tenien al Lloc de Cirera. A causa de la crisi del segle XV aquests masos van quedar abandonats, però a les darreries del segle es tornaren a repoblar.

El Coll del Gem va ésser reocupat per la família Xuriguera. Sabem que al 1531 Joan Xuriguera és hereu del mas Coll del Gem. Podria ser fill de Bartomeu i Isabel, els amos del mas Enveja. El seu germà Antoni es queda el Mas Enveja i el primogènit Joan assumeix el nou establiment del Coll del Gem. El 1546 el Joan te

un litigi amb el batlle Gil Massana i el senyor de Rajadell Francesc de Cruïlles, i el 1547 es constata que el Xurigeura deu diners al Senyor. El fogatge de 1553 es indica que el titular del mas es Josep Xoriguera, ja que l'hereu del mas, Joan Xoriguera, està pres al castell. No s'expressa el motiu, però el més probable és que fos per deutes. Després queda lliure quan Cristòfol Montconill i Alfons (Toni segons Molins) Xoriguera paguen una fiança de 100 lliures a Guimar vídua de Francesc de Cruïlles, senyora del terme. Segons Rafat, Joan Xoriguera era fill de Josep Xoriguera, un dels 9 pagesos que convoca el 1529 el senyor del terme Francesc de Cruïlles per tal de tractar d'un cens. Però segons Molins (2020: 150), Joan es fill de Bartomeu i no parla de cap Josep.

Joan Xuriguera es va casar amb Àngela del mas Soler de Camps i van tenir molts fills.

Joan Xuriguera, el fill i hereu, es va vendre a gràcia Coll del Gem al seu oncle Antoni Xuriguera, hereu del mas Enveja, per 40 lliures. Antoni queda com possessor. El 1565 Joan Xuriguera va voler recuperar el mas que usufructuava l'oncle. A més de les 40 lliures de l'empenyorament, devia diverses quantitats als seus germans Magí i Pere i cinc lliures que havia bestret l'oncle Antoni per als funerals de la seva àvia. Tot sumat feien 90 lliures. Va vendre's a gràcia el mas a Magí Casanovas per 150 lliures, 90 de les quals van servir per cancel·lar els deutes anteriors. El 1567 Joan Xuriguera va tornar a tenir problemes amb la justícia i es novament empresonat acusat de robar cinc quarteres i mitja de blat a Miquel Junyent de Vallòria. Per retornar el valor del robatori, Magí Casanovas, que habita el Mas del Coll del Gem i que li porta les terres a Xoriguera, es obligat a pagar un ducat (11 ducats?) com a part del deute. Casanovas s'ha d'empenyorar i deixa un tros de terra a Pere Mas (del Bisbat de Llemotges, per tant, un immigrant occità), amb un contracte de boïga. En altres fonts hem vist un altre occità, Domingo Montràs, vinculat a la casa. Mentrestant, Joan Xuriguera ha fugit del poble. Segons Molins (2020: 149-153), Joan Xuriguera, que residia a prop de Cardona, va cedir el 1582 els drets del mas Soler de Camps (la casa de la seva dona) a Magí Rovira a canvi de 300 monedes d'or (360 lliures). El 1581 un tal Joan Rovira havia fet testament mentre residia al mas Coll del Gem. Però qui tenia el mas Coll del Gem, com hem vist, tot i que en penyora, era Magí Casanovas, que s'hi va instal·lar el 1565 i que actuava com si en fos l'amo.

Segons Rafat, el 1570 Joan Xuriguera es ven al mas a Francesc Massana, veí seu, que estava recuperant i engrandint el Mas Cirera i les cases de l'antiga quadra de Cirera. Segons Molins (2020: 149-153), El Coll del Gem s'incorpora al patrimoni de Francesc Massana, però desconeix el com i el quan. El 1592 Francesc Massana demanda el seu veí del Mas d'Enveja per un litigi de terres davant el seu Senyor, Bernat Eimeric. En Massana va explotar el mas mitjançant masovers. El 1575 Massana va arrendar el mas tres anys a Joan Aguileres del mas Pujol. Es coneixen els noms d'altres masovers, mossos i estadants del Coll del Gem, posteriors. El 1589-90 s'hi estava Antoni Bonet, el 1592-93 Joan Martí, el 1602-05 Joan Braquet, àlies el Joan Xic i el 1608 Joan Vilaró. Francesc Massana va arrendar el 1614 la casa i les terres del Coll del Gem a Joan Bertran i Joan Alsina, àlies Clavell, per tres anys, però van morir abans del termini. El 1628 l'estadant o masover era Andreu Alias i trobem per primer cop la casa anomenada la Masia d'en Massana, denominació que acabaria substituint el nom antic. El 1679 el masover era Toni Gener de Monistrolet. El 1713 Isidre Oller, el pubill del mas Massana, va signar un contracte de masoveria amb Jaume Genovès. Després d'ell per la casa hi han passat innumerables masovers, la majoria dels quals romanen en l'anonimat. Bonaventura Font, nat el 1689 i mort el 1769, va ser un d'ells. Entre 1726 i 1736 va estar de masover al Forn de Santa Llúcia i a partir de 1750 el trobem al Coll del Gem, on el seu fill gran, Joan, era masover. El seu fill Francesc, casat el 1785 a la capella de Sant Miquel del mas Massana, va ser el següent masover de la Masia. A finals del segle XVIII va arribar a La Masia la família Portella, coneguts amb el sobrenom de Masiets. Un fill cabaler d'Isidre Portella, mort el 1803, anomenat Agustí, va ocupar la plaça de masover de la Masia. L'hereu Francesc es va casar el 1826. Un bon dia els masovers es van acomiadar de l'amo del mas Massana i van anar-se'n a una altra masoveria, primer a Braquets i després al Peric. Llavors Joan Pinyot Sallés, de cal Claret, i la seva dona van entrar de masovers a la Masia del Massana abans de 1868. El 1943 Francesc Roca Cots, de Manresa, entra de masover a la Masia, substituint el masover anterior que es deia Moncunill. El tracte amb l'amo Joan Vila-Massana era a la sisena. El 1962 la família va deixar la masoveria per anar-se'n a la del mas Calvet de Guardiola, que oferia millors condicions d'habitabilitat, ja que a la Masia no hi havia ni llum ni aigua corrent. Posteriorment, el Massana va decidir menar ell mateix la terra. Posteriorment hi va fer obres i els darrers temps la casa, que segueix formant part de la propietat Massana,

ha estat ocupada per diverses famílies d'estiuejants.

Bibliografia

RAFAT (1985)

RAFAT (1984)

RAFAT (1987)

RAFAT, Francesc (1982). "Demografia de Rajadell al segle XVI" a Miscel·lània d'Estudis bagencs, num. 2. Manresa. pp 123-134.

MOLINS, Ernest (2020). Cases i Masos de Rajadell (I). Ajuntament de Rajadell. pp 149-152

